

Культура і Побут

№ 34

Субота 10-го сересня 1927 р.

№ 34

Зміст: Г. К. Перед початком театрального сезону. — Олександр Перунов. Музично виховання в школах соцвиху. — Проф. Степан Рудницький. Перспективи Українського Географічного Інституту. — Петро Крижанівський. Свято. — Семен Полюв. До чергової перекваліфікації лекторів українознавства. Фейлетон. Антоша К-о. Як поет Моторний на „Парнасе“, сходяв. Бібліографія. Нові видання. Блок-нот. Шахи й шашки.

Перед початком театрального сезону

Підготовчий період до театрального сезону уже закінчено. Визначено сітку основних державних наркомосівських театрів, накреслюється, що правда ще не остаточно, організація робітничих пересувного типу театрів. За планом Наркомосу, 5 державних театрів, що мають допомогу по бюджету НКОсвіти зосереджують свою роботу, окрім столичного міста, в 4-х більших містах України (Київ, Одеса, Дніпропетровське, Полтава). Пересувні робітничі театри мають зосередити свою роботу так само в значних робітничих центрах. Ці театри матимуть у своєму складі кращих режисерів і лінійний акторський кваліфікований склад, а державна фінансова допомога дає змогу зробити ці театри приступними по цінах для відвідувачів. Все це доводить, що трудяще населення великих міст з боку театральних видовищ, буде обслужене в достатній мірі. В гіршому стані що до театру високої кваліфікації будуть робітничі центри Донбасу, оскільки там не буде постійного театру. Проте по Донбасу передбачається гастрольна поїздка Дніпропетровського театру. Крім того будуть існувати місцеві клубні, що правда меншої кваліфікації театри. В усякому разі гастрольна подорож кваліфікованого театру буде запрожувати дальшому розвитку театральної халтури, що було там процвітає в попередні роки і насаджувалася різними опереточними, драмо-комедійними труппами.

В найгіршому стані перебуває театральна справа в глухих провінціальних містах і в селах. Про великий потяг широких мас населення до театральних видовищ не має чого говорити, на цьому ґрунті утворюється тисячі самодіяльних драматичних гуртів при сільбудах і театральні заклади із „любителів“. Але художня вартість цих гуртів

і закладів надто низька. Зрозуміло, що утворити постійний театр у невеликому місті за теперішніх обставин не можна. Бракує коштів і досвідчених робітників. Тому слід шукати інших заходів до обслуговування театром периферії і зокрема сільських місцевостей. Де-які округи, як Харківська, Одеська стають на шлях утворення окружних пересувних театрів. Цю ініціативу треба вітати. Але питання цим самим далеко ще не вирішується. Такі округи, як Харківська або Одеська може зможуть мати пересувний робітничий театр та не зможуть його організувати менші округи, фінансово слабші, бідніші на культурні сили.

Звідси виникає потреба утворення єдиного зразкового пересувного театру українського масштабу. Для одного такого театру можна легше знайти і кваліфікований склад і вибрати кошти і підібрати репертуар. Звичайно найкраще було б, коли б цей пересувний театр був утворений на бюджет центру. В разі ж, коли бюджет НКОС'у цього не дозволяє, то слід було б скласти належний фонд з певних внесків кожної округи. Адже кожен округ асигнує на театральні справи і взагалі на культурно-художні витрати певні, хоч і незначні суми. Тому доцільніше повернути було їх на утворення зразкового театру, що обслуговував би кілька округ, ніж витратити їх на „любителів“. За організацію такого театру слід було б взятись відділові мистецтв НКО, а окружним політосвітам зі свого боку виявити належну в дії справі ініціативу. Гарний пересувний театр став би провідником ідей соціалізму в широкі маси сільського населення, а також школою для тих самодіяльних театральних закладів, що працюють на периферії.

Г. К.

Музичне виховання в школах соцвиху

(В порядку обговорення).

Жодна з дисциплін належних до комплексу знань трудової школи, не перебуває в такому умовному, хисткому стані, як музичне виховання.

Коли по окремих дисциплінах є більш-менш творчі, встановлені години для кожної групи, є плани й програми і є якийсь певний мінімум вимог з тієї чи іншої дисципліни, то в галузі музичного виховання нічого цього нема.

Програма по музичному вихованню для старшого концентру (5-6-7 груп хоч і є, але вона складена невдало і для школи Соцвиху її не можна використати з таких причин: 1. Пісенний матеріал для старших груп поданий дуже складний, коли взяти на увагу

переходний зріст школярів (мутація голосу), потягу підготовку дітей, необов'язковість дисципліни музичного виховання і одну тижневу годину на кожну групу. 2. Теоретичний і історичний матеріал підходить швидше для музпрофшколи а ніж для школи соцвиху, де вся теоретична і історична частина повинна будуватись на пройденому пісенному матеріалі. 3. Цілком відсутній матеріал по слуханню музики, який в школі Соцвиху відводиться велике місце практичного значіння, а саме: через слухання музики знайомити учня з музикою.

Що торкається програми для молодшого концентру (1, 2, 3, 4 група) то вона ще тільки складається, і яких форм наbere під

час практичного переведення її в школах говорити не доводиться. Зараз можна говорити лише про те становище музичної справи в школах соцвиху, що мало місце дотепер. А становище цієї справи воістину невідразне.

Бо вона залежить виключно від адміністрації школи. Коли адміністрація усвідомлює користь музичної освіти і визнає її виховничу та освітню роль, тоді вона призначає кілька годин, здебільшого, для хорового гуртка школи.

І в наслідок такого „безправ'я“ музичної освіти в школах соцвиху утворюється неправильний розподіл лекцій, від числа яких залежить успішність постановки цієї справи.

Картина постановки справи музичного виховання така: в одних школах для співів призначається одна година на тиждень на кожну групу молодшого концентру (в старшому нема), по інших по одній годині в кожній групі старшого концентру (в молодшому нема), а є й такі школи, де співів у групах немає, а є лише шкільний хор, що вивчає пісенний матеріал виключно на слух.

Музичного виховання, куди органічно повинні входити: слухання музики не тільки вокальної, але й інструментальної, ритміка за Дальковом, короткі відомості з елементарної теорії музики, сольфеджіо, окремі яскраві моменти з історії музики, знайомство з народною пісню, хоча, б в елементарній формі — фактично не існує. Вся справа обмежується хоровими співами, що ними заповнюється нині частина програми революційних та шкільних свят. Ніякої системи, ніякого знання хоча б в гомеопатичній дозі тут нема. І нема тієї роботи в справі насадження музичної культури серед молодого покоління, що її повинна давати школа. Трудова школа має замінити учнів почасті художню школу й розвинути в ньому художні відчуття. От чому питання художнього виховання трудову школу мають цікавити більше ніж досі. Але припустимо на хвилину, що музиці в школах було б відведено належне місце. Хто ж буде її викладати? Педагогів для школи готують педагогічні технікуми, факультети соцвиху. А чи вивчають там як слід музику, чи готові для цього педагоги? В наших педвузах музика перебуває в числі занедбаних дисциплін.

Коли в педтехнікумі на перших двох курсах призначається по дві години в тиждень для музичної грамоти, то в наших ІНО цього нема. А вся музична освіта пересується в музичну студию, де, до речі, працює для студентів не є обов'язкова. Старі вчительські інституту та вчительські семінарії, випускаючи студента, давали йому невеликі знання з цієї галузі і крім того, ще й вмін-

ня володіти скрипкою, студент тоді легко міг викладати ті співи, що ними поширено по школах соцвиху. Наші педвузи цього не дають і, таким чином, справа музичного виховання ще й досі йде забарним темпом.

Що-до музичних інститутів, де є музично-педагогічні факультети, то тут слід одверто сказати, що вони не скоро ще дадуть ту кількість музичних керівників, що їх потребують не тільки далекі окраїни та великі робітничі центри, але й великі столичні міста.

Висновок з цього сказаного такий:

а) на соцвиху в ІНО, починаючи з 1-го курсу й до останнього обов'язково слід завести катедру музичної освіти;

б) у педтехнікумах на всіх курсах збільшити кількість лекцій з музичної освіти і вимагати від студента певного мінімуму знання, що без цього його не випустять з педтехнікума;

в) при музичних інститутах організувати музично-педагогічні робфаки;

г) для підвищення кваліфікації керівників музичного виховання в школах соцвиху, організувати за прикладом Москви та Ленінграду, щорічні короткотермінові літні музичні курси;

д) для шкіл соцвиху виробити плани й програми з музичного виховання, які були-б пристосовані для дійсних потреб школи;

е) встановити обов'язковий мінімум вимог для кожного учня;

ж) дати школі добру пісню, навчальну та методичну літературу;

з) для керівництва й контролю художнім вихованням в школах соцвиху утворити при кожній окружній інспектурі народної освіти інспекторат художнього виховання.

Оце ті шляхи й засоби, що за допомогою їх, можна б поліпшити справу музичного виховання у школах.

ОЛЕКСАНДЕР ПЕРУНОВ.

Перспективи Українського Географічного Інституту

Від жовтня 1927 р. має розпочати свою діяльність Український Географічний інститут, який стоїть в Харкові.

Становище нового інституту не буде легке — це вже тепер не підлягає ніякому сумніву. Культурний розвиток українського народу не сачив ні одного визначного географічного твору. Культурне відродження України в XIX столітті не принесло в свійому асорті ні одного дійсно-географічного тону. Не звикли ми до географії, зокрема до новітньо-природничої географії, загальної простірної науки про землю, яка всі земні дійсності досліджує індуктивно й посилює генетично. В нас географію вважають або якимось службовим додатком до економічної науки, або неперевареною саламакою з різних дисциплін, переважно історичних, або (що найчастіше) кажуть за фон-Візіном: нащо — мовляв — географія, коли візник воеди доведе...

Та світова інтернаціональна наука йде швидким кроком наперед. Йому, як кому, а нам, що живемо в радянському колективістичному суспільстві, ніяк не вільно зоставитись позаду. Коли всі культурні суспільності землі від декількох десятиліть, зокрема ж від світової війни, так усильно, неначе на перерони плачуть у себе новітню природничу географію, то новітньо заведувати її й у нас, на Радянській Україні.

Тому першим і найголовнішим завданням Українського Географічного інституту мають бути виховати як найбільшу кількість своїх аспірантів на наукових, академічних географів дослідників. Науки так обширної й трудної, якою є новітня географія, не може двигнути на належну висоту один чоловік чи маленький гурток, а тільки великий гурт

умілих робітників, що повинні працювати організовано й доцільно.

Цей гурт наукових робітників мусить у першу чергу стремити до вироблення в собі новітнього природничо-географічного, реального наукового світогляду. Його можна здобути тільки шляхом систематичного простудіювання цілої системи так загальної як і окресленої географії. Маючи двадцятилітній високонкільний досвід, я є рішучим противником спеціалізації в одній галузі даної науки перед основним переробленням усіх галузей цієї науки. Бо знаю з довголітнього досвіду, що не можна стати добрим прим. хоч би картографом чи антропо-географом без основного знання усіх інших галузей географії.

Другим важким завданням наукових робітників УГІ є навчитись працювати колективно. Індивідуалістична «кабінетна» праця мусить бути коли не зовсім прогнана з інституту, то бодай як найбільше обмежена. Вже крайня пора — відрвати всі зв'язки з «кабінетною ученістю», що закріплено ховає від усього світу навіть наймарнішу думку, найдрібнішу помітку, щоб тільки не втратити ємного «першопенства».

Співробітники УГІ мусять опанувати в одну братерську сім'ю, кожний член її й усі разом повинні взаємно собі помагати в науковій праці. Щойно тоді зможе в УГІ вийти українська школа географів, зможе вийти громадська географічна опінія, абсолютна докончена в кожному краю, що бажає як слід плекати географічну науку й географічну практику.

Навіть землезнання не є «паперовою», а є природною наукою. Не «кабінетна» географія часів царя Гороха, а жива географія в

Петро Крижанівський

СВЯТО (Оповідання)

I.

— Дивіться ви, ніки биті, щоб мені сьогодні жодної шапки, або спідниці не було на березі, — наказував Флоріца прикордонній сторожі, натягуючи чоботи на ноги. Два худорлявих жовніри, озброєні рушницями, заворухалися біля дверей і переглянулися.

— Слухасмо, куконе! сержанте, — перішуче один.

— Але... дозвольте рапортувати: свято там сьогодні не аби яке. Будуть промови, привітання. А бадіца²⁾ ласий на це, то так і пре на Дністер. Як ти його дослідни, коли скрізь лозняк?

— Ти це до чого? — підвів очі Флоріца.

— Та щоб, значить, сторожу послати.

— А ранок погожий, — вкинув другий, — і вітрець зі сходу повіває, то все й чути, що в тому грамофоні.

Флоріца вправився з чобітьми, витер руки об вишморгане галіфе й зсунув брови.

— Жовнір не повинен міркувати, — говорив він наставниче, — жовнір має слухатися наказу й виконувати його без суперечок.

Тоді випростався, шугнув по салдатах роблено-суворим поглядом і скомандував:

¹⁾ Куконе — паще.

²⁾ Бадіца — дядько.

— Кру-угом. Кроком. Рру-уш!

Як жовніри вийшли, Флоріца змився, одягнувся, присів біля столу й замислився.

«Свято там сьогодні не аби яке», — кружили в голові слова жовніра. «А звідки ти знаєш?...

А яке тобі діло?... Гм... знає, значить, коли каже, й діло є, коли цікавиться».

І то сказати, чого-б йому, одному з другим, не знатись й не цікавитись? Отже батьки їхні, як і всі майже мошуди¹⁾ цього села придністрового, здобували ото свято своєю кров'ю. Їм здобули, а собі... Це ще тоді, як одне було, що на цьому, те й на тому березі. Один цар, один ворог, одне ярмо, одні злидні — й тут і там. Тепер уже в мошудів шпакувати голови, а думки в тих головах не плісняють. І думки ті — воля. Всмоктують їх діти, мов та губка суха вохкість, і ховають на дні душі до слухного часу.

— Так, ховають, — шепотів Флоріца: — ховаю я, ховають і вони, хоч-би жовніри.

Цим і пояснив він їхню заяву що до збільшення сторожі: лякає хлопців відповідальність.

¹⁾ Мошуд — теж дядько.

— А мене хіба не лякає, що наказа про невихід на берег оддало? Ех, слова й прагнення! Лежить межа між ними, що той Дністер поміж двох народів. Хочеться, а не пересягнеш. Поки тільки... М-да...

Сумний та не позбавлений бадьорости, вийняв сержант із шафи пляшку з горілкою й пішов спідати до другої кімнати.

Поснідавши, надів кабуру з револьвером і висунувся на двір. Це Флоріца вузенькою стежкою й примруженими від сонця очима озирав діляницю.

Стежка покрученим вузлом біліє здвоєн піскуватого берега й ховається в густих пруттях оголеного лозняка. Сержант знає: в лознякові — люде. Он же не даремне хитаються пруття. Не од вітру хитаються, бо він ледве дихає. Та хай, йому що? Наказа віддано, а решта не його діло...

Срібляною смугою плавко й легко посе Дністер свої води шпозорі. А за ним, на лівому березі, в брижах сонячного сніпа купасться місто.

Зупинився Флоріца й долопо до козира.

— Ге-ге, вже почалося...

Майдан, що край міста, зализо море людських голів. Гуде, хвилюється живе море. Хлюпається об білі стіни будинків, бризкає на балкони, влівається крізь розчинені вікна...

Дивлячись на це, сержант аж присів. Здавалося йому, що те море розбухало ось-ось долине через Дністер, укрив піною простору

постійному контакті з природою мусить бути предметом праці УГІ. Експедиції, подорожі по Україні, Союзі і коли буде спромога від уряду УСРР по чужих світах, мусять увійти в програму праці УГІ. Не розглянувшись як слід по різних країнах землі, не можна стати повновартним географічним робітником. Тому безпосереднє, наглядне пізнання близьких і далеких країв мусить бути третім головним завданням наукових робітників УГІ.

Крім підготовки молодих наукових сил природничо-географічної праці, мусить УГІ зразу ж такі розпочати **видавничу діяльність**. Вона обійматиме: географічну **часопись**, серію наукових **монографій** і що найважливіше — **картографічні публікації**.

Географічна часопись буде органом УГІ, коли не щомісячним, то бодай двохмісячним або кварталним. Збудована на зразок Geographical Journal або Geographische Zeitschrift наша часопись принесе крім оригінальних наукових розвідок, наукову хроніку, зокрема про поступи наукових відкриттів і дослідчих праць, рецензійний, бібліографічний, картографічний відділ. В серію монографій увійдуть більші розвідки й книги, що розроблятимуть поодинокі проблеми й цілянки загального й описового землезнання.

Згодом треба буде подумати теж про серію популярно-географічних книжечок для широких кол суспільства.

Та найважливішими з природи річі будуть картографічні публікації УГІ. Картографічна продукція України стоїть дуже погано, наші видавництва публікують (зокрема в длянці стінних мап) таке, що приходить українським науковим географам уже тепер прикро соромитись перед світом.

УГІ мусить тому зараз же в перших місяцях свого існування виготовити серію вірцевих стінних мап України, Союзу, всіх частин світу і т. д. і т. д. і постаратись їх ви-

дати в картографічних заводах Союзу. Так само пекуча потреба шкільних і підручних атласів з українським текстом. Казназство, туристика, мандрівництво просто не можуть розвиватись за недостаткою відповідних підручних карт великого розміру. Треба їх видати цілу серію в розмірі бодай 1 : 200,000 доки не буде можливості взятись до (абсолютної коначної) наукової карти в розмірі 1 : 100,000. Всю цю велику роботу по виготовленню цих картографічних публікацій прийде швидче чи пізніше перебрати УГІ.

Як бачимо, завдання величезні, зокрема на нашій відносини. Та їх виконати можна в поглядно недовгому часі, коли тільки УГІ матиме відповідне **наукове й технічне устаткування**. В першу чергу потрібна бібліотека, яка вже в першому році існування УГІ повинна мати всі чільні академічні підручники по географії й політичним наукам і комплекти найважливіших географічних часописів. У дальших роках розвитку бібліотека УГІ мусить дуже швидко зростати, бо для успішної праці по всіх ділянках географічної науки треба б сьогодні бібліотеки з не менше 50.000 томів. Так само важна є картотека, себ-то збірка карт усіх типів і розмірів з усіх країн землі. Вони необхідно потрібні так для науково-дослідчої, як і для практично-картографічної праці УГІ. Не менше важкий буде **інструментар**. Аспіранти географії повинні знайти у УГІ всі інструменти, що потрібні для дослідчої праці в терені й навчатись орудувати ними. А не бігати по астрономічних і метеорологічних обсерваторіях, геодезичних та гідротехнічних бюрох і т. д. і морочити голову собі й фаховим робітникам різних фахів, щоб добути прилади й здібність ним орудувати в чисто географіч-

них цілях. УГІ повинен власними силами й власними засобами всебічно підготувати географічного дослідника.

Практично найважливіша в УГІ буде вже в перших часах його існування **картографічна робітня** для рисовання й вимірювання географічних карт. При ній мусить згодом вирости **технічний апарат для репродукції карт**, який повинен би стати взірцем для подібних закладів на Україні.

Все це вимагає одної речі, як відомо, для всіх харківських наукових інстанцій дуже пекучої — **відповідного обширного приміщення**. Годі відразу думати навіть на дальшу будучину про такий інститут як є інститут Петерса в Готі: з сьома велічезними будинками, бібліотекою в 100.000 томів, картотекою в 200.000 карт і т. д. і т. д. Але нехай би наш УГІ дійшов по двох роках бодай до цього, що має географічний інститут (обіймає 50 залів і кімнат, має велічезну бібліотеку, картотеку, чудово обладнані робітні і т. інш. і т. інш.)...

А для цього треба не тільки матеріальних засобів, за які так щедро дає радянська влада. Треба гурту людей, які спрямували б свої найкращі сили двиганню цієї переважної галузі нашої науки, треба людей для яких наука була б ціллю, а не пригрим обов'язком. Такі люди зможуть колективно злізнути інститут більший за готайський чи берлінський...

Думаю, що в нашій народі, що так недавно скинув вікові культурні, політичні, й суспільні пута, серед якого я пізнав таку кількість дійсно дивно здібних молодих людей, пайдеться хоч би невеликий зразу гурт таких, що зможуть по франковому заповіті бути камелярами на шляху поступу географічної науки на Радянській Україні.

Харків, 6-IX.

Проф. **СТЕПАН РУДНИЦЬКИЙ**.

лозняку й зварить, зміє в своїм кишені все село, скелі, поля і його — дрібну комашку, що пужиться на сторожі інтересів боєрських.

На березі, підвіжками аж у самій воді, маком червоних прапорів цвіла трибуна. Вона наче підносилася в Флорієвих очах. То взлігала в повітря, то знову сідала. Людина, що на ній, здавалася велетенською чайкою, що, вимахуючи крилами, так і ліпе до його.

Це спричинилося до висновку в сержантовій голові.

— М-да... Я таки не зовсім тверезий.

В цьому переконувало ще й те, що на товстих прутках лозняка, обочі Флоріє, піби вирости людські голови. Так таки голови. В кошлатих шапках, у хустках різьбкозорівих...

Його гоїдало, наче в колісці.

В день революційного свята вилило на берег Дністра мало не все місто, а святкове піднесення зворушило вільних людей Бесарабської республіки не згірш, як сержанта алкоголь. Він знову підвівся й вклав очі в той берег. Широкий потоком блискучих багнетів увисали на майдан військові. Біля самої трибуни кольоровими метеликами шикувалися діти. Пхикали авто выїтчані стільцями. Випускали промовці з трибуни.

І раптом тисячеголосий вигук «Траяска!»¹⁾ вдарив по ушах і змішався з урочистими звуками музики. Лінули ті згук по гладі

¹⁾ Траяска — хай живе.

Дністровий, відбивалися луною в недалеких горах. І підтручували, й підносили, й несли, несли, несли...

Стріпнувся сержант і очі в лозняк.

— Ади! Гм... Це вже аж занедто...

З гуцавини лозняка чорним гайворонням здіймалися дотори шапки

— Де-ж та варта? — розгублено озирався Флоріє, — ще донесе який дідко, а тоді...

В його з'явилася думка самому розігнати людей, але зараз-же й відкинув її.

— Ану його к чорту! Що буде, те й буде...

І знепачка вирішив. Як вирішив, так і зробив: зійшов до лодки, що сірла в березі. змів очима невеличку просторінь, що від неї до млинка, відтрутив, ускочив і взяв до рук довгастого щоста. Як лодка вдарилася об трухлявий млинок, — пробубонів:

— Тепер у мене лозняк, як на долоні. Хто там зараз комизиться, той не втече мого ока. Всіх упізнаю й на папір. А завтра буде балачка.

Проте, коли просунувся крізь пилькі двері млинка (там пікого не було), якось забув про папір. Відчинив віконце, що з радянського боку й почав дивитись.

— Ага... — виймав себе на думці, — то он ти чого сюди, небого. Щоб промовців краще чути. То так і кажи, навіщо-ж віляти»...

Наче трохи засоромився. Очі долу. Рука до кешені. Та замість паперу виїнявся кесет. Звернувся Флоріє цигарку, запалив.

— А так, за для того, щоб промовців краще чути, — сказав тихо сам до себе.

Потім повернувся до румунського берега, плюнув у двері й спокійно:

— Оце й все. Я вам не сек. Я чесна людина.

І знову грудьми на вікно.

II.

Власне, сержант Флоріє давно вже зненавдив свою службу — ще тоді, як по ярах, гаях Бесарабії з вилами та сокирами шугали бадіци та флакеу¹⁾. Ночами вони палили боєрські мастки, вбивали румунських жандарів, а як десь настане, визирали зі своїх сховищ на радянський берег і сподівалися.

Командант говорив, що це талгари²⁾ — більшовики; що вони нищать віру й батьківщину. А Флоріє знав, що на віру ніхто вилами не намірується, бо вона є справа совісти кожного, й що батьківщина наша там, де нам добре. Знав, проте пішов з регементом³⁾. Що правда, цівка його вінтовки раз-у-раз дивилася дотори, коли наледь патискав па курок. Та як переможених поветанив оточено було в якомусь гасчкові, він раз лише глянув на їхні скріжавлені тіла й більш не міг дивитися.

Флоріє був тоді в передніх рядах, і його нагороджено рангом сержанта.

¹⁾ Флакеу — парубки.

²⁾ Талгари — злодії.

³⁾ Регемент — полк.

До чергової перекваліфікації лекторів українознавства

Коли в 1925 році видано повторного декрету про українізацію радустанов (див. газ. «Вісти» за 24-VII—25 року) у зв'язку з цим з'явилась потреба врахувати весь склад лекторів, що могли б провадити цю роботу. Укрлікнеп склав іспитову комісію і вона почала свою працю в середині того ж року. Комісія змінювала свій склад і, здається, це б особливо не відбилося на її роботі, та погано те, що в склад цієї комісії іноді входили не зовсім авторитетні особи. І це завжди однаково підходило до іспитуваних. Як що до іспитового столу підходив ішовець, його часто-густо не питали (мовляв—раз ішовець, то вже бездоганна, що-до знання особа), давали йому найкращу кваліфікацію, а з досвідченим педагогом після короткої розмови, «де працювали, що закінчили і т. д.» давали нижчу кваліфікацію—лектора 2-ої категорії (правда, на посвідці це не визначалося). Найголовніша ж хибка в цій перевірці полягала в тому, що підчас її зовсім не зверталось уваги на вимоги методичного змісту. Звичайно, це абеткова істина, що можна чудово знати якусь дисципліну й в той самий час не вміти її викладати—авдиторії, а тим часом питання методів зовсім занехано на першій перекваліфікації лекторів українознавства.

В наслідок її чоловіка з 200, це лише в Харкові, одержало право викладати мову на курсах українізації при радустановах, а приблизно 150 повинні були з'явитися на повторний іспит.

Далі почалася ударна пора українізації, бо до 1-го січня 1926 року, «остаточного терміну українізації» залишилося 3—4 місяці. За великим попитом на викладачів

укрмови, радустанови не завжди зважали на те, чи має право та чи інша особа викладати укрмову. Частенько керівник групи повставав із числа «своїх» співробітників, на погляд службовців, добрий знавець укрмови. Установи про це мало турбувалися, а Укрлікнеп при НКЮ, як давно відомо, «не має апарату, щоб охопити цілком всю справу українізації».

Все ж таки слід вважати за заслугу, що НКЮ зробив спробу організувати для лекторів недільні семінари (власне лекції) і не його вина, що ця справа провалилася. Почасти це залежало від того, що лекції відбувалися дуже несправно—часто лектори-професори не з'являлися, або призначеного професора замінив хтось інший, а головна вина полягала, безумовно, на самих слухачах викладачів укрмови, бо після перших двох-трьох лекцій одвідування дуже впало, кількість осіб на лекції доходила лише до 20.

Оце й усе що до першої кваліфікації лекторів українознавства.

Восени 1926 року НКЮ визнав за потрібне перевірити наново кваліфікацію викладачів укрмови, до того ж сама українізація вже набирала інших форм, з'явилась потреба перевести в українізованих установах курси 2-го—підвищеного ступня, з елементами українознавства. Визнаючи минулі хибки, НКЮ склав на цей раз дійсно наукову комісію, що сумлінно поставилася до свого завдання. Але й тут зроблено далеко не все: питання про методи знов чомусь забуто. Правда, що до інших моментів, то все було гаразд. (Про наслідки перевірки першої сотні, див. статтю М. Сулими, в газеті «Комуніст» за 4-XI—26 року). Мабуть, серйоз-

ні вимоги так перелякали багатьох викладачів українознавства, що з 400 осіб, які заповнили анкету, на іспит з'явилось лише півтораєста. Слід пожалувати, що не з'явилось багато учителів шкіл, які разом з тим викладали й на курсах для службовців. Хоча й існує закон, за яким не можна перевіряти знань робітника освіти, що працює вже місяць у школі, але він не стосується до осіб, що одночасно викладають і там і тут. Абеткова істина, що чудовий викладач укрмови в школі може бути поганим педагогом на курсах для дорослих, і мені, особисто, такі приклади відомі.

Ще на початку цієї перевірки, коли помаду виявлялися обличчя рядового викладача укрмови, НКЮ знову поставив справу про організацію семінарів українознавства для лекторів укрмови. Плани в цій справі були широкі, але їх виконано далеко не цілком. (Див. мою статтю: «Семінари з українознавства для лекторів»—«Вісти»—«Культ. і Побут»—Ч. 7, за 12-II—1927 р.).

При наступній перевірці лекторів, що має бути восени цього року, на нашу думку, слід перевести такий її план.

В першу чергу перевірити тих лекторів, що не з'явилися торік. По-друге, тих, хто має право викладати укрмову лише на курсах 1-го ступня. І тільки тоді ставити справу про перевірку всіх інших категорій кваліфікації. Гадаємо, що осіб, які вже мають право викладати укрмову та головні дисципліни українознавства (історію, та історію укр. письменства) іспитувати вже не слід. А тих осіб, що не з'явилися на перевірку в минулому році і не з'являться може і при наступній, що має незабаром відбутися, позбавити права на викладання ними українознавства. Це буде гарантувати, що укрмову й українознавство викладатимуть досвідчені викладачі, озброєні методом і знанням. **СЕМЕН ПОПЗ.**

Так і служить тепер на оцього березі піскуватому. Перевіряє варту на кордоні, ловить контрабандистів, виряджає шпигів за Дністер...

— Це боєвський і більш нічого...—б'є себе в груди в часі підшитку.

Ще бігає по кімнаті. Куйовжить волосся. Трощить меблю. Ластється, плюється... Вишукує засобів на якусь прикрийсть.

— Уб'ю з десяток пузанів, сплячу касарню і сам у воду...

Потім ізнеможений падає на ліжко, або й під ліжко й засипає.

А оівночі знову блукає привідом по березі, пасється очима на крицевій поверхні Дністра, підкрадається кішкою до вартового, що задрімав на стежці в лозняку й суляє його носком чобота.

— Дрихнеш?... Я тобі... Хху-удобина!...

— Товариші!—чулося ясно з трибуни,—нас провокують. Білогвардейська зграя за кордоном гадає шпигів, що ми ведемо країну до загибелі. А ми їм у зуби наші господарські досягнення. Наше мирне будівництво, господарське відродження наших республік засіло кісткою в горляниці буржуазії.

— ...Брати пригнобленої Бесарабії! А на кого ви влітку працювали? Що-ж ви їсти-мете зимою й чим той податок, що важкою каменюкою лежить на ваших грудях, сплатите?...

І ще й ще говорили промовці.

То твердими крицевими звуками лунали їхні голоси, коли мова шла про те, що треба робити, аби утримувати шлях соціалізму; то жалем, сумом, пенявистю вибували вони, коли торкалися знущань буржуазії з під'яреного працюючого люду; то струмком надії починали дзюрчати й буйною повінню радощів захлинались відтак, коли малювали картину прийдешнього братерського життя всіх народів, де не буде ні визискувача ні визискуваного, де буде людина й машина, добробут і щастя.

Слова промовців супроводились багатоголосними викриками ентузіазму. Хлюпалися ті викрики в звуках оркестру, немов ескадриля в морських хвилях і падали пекучими бризками на Флоріанне серце.

Він оглянувся на лозняк, а там нікого. Пустився до дверей, зазірнув праворуч. Е-ге-ге!.. Що ті бузьки, виріли люди берог. Чоловіки з підкачаними холодами, жінки з підтикашеними спідницями, підітки, малеча позалазили по-коліна у воду й гули, наче джмелі, хвилювались, метушились, кипіли...

Цей малюнок так улюлював на сержанта, що він вихопив з кобури револьвер, вип'явся всім тілом з млинкових дверей і підвів правидо, але... постріла не зробив. Рука йому поведеньки опустилася. Він зни-

тився, вражений нестерпним болем і пірнув назад у порожню пастку млинка.

Впав там на підніжки, що вели до коша, дрижачими пальцями окрутив цигарку, запалив, хлинув їдкого диму й зірвався, як на дружині.

Бігав, сливе божевільний, з кутка в кут по трухлявій підлозі й голову йому тіпала цілком нова думка. Чудно якось, різнобарвно й в той-же час з невимовною силою діяла вона на психіку. То кидала його в жар, то штіпала дотком холода. І радість уливалася від неї в серце, й лясом ліби ні-ні та й замуляє десь унутрі.

А між тим промова не вгавала.

— Хто говорить?—запитували в юрбі.

— А хіба брехню каже?

— Чши... не варпакай!—сердилися старші.

— З наших видно, а сміливий.

— Бо допекло. Чуєш, як лютиться...

...— Я вже не хочу. Я більш не служу їм. З мене вже годі...—гуло з млинка.

Тепер уже всім стало ясно, що говорить сержант. А ось і його скуювджена постать виросла в млинкових дверях. Він був без колі. Френч йому розхрістаний. На смалгих губах піна.

— А-а-а... О-о-о!...—зустрів його патовий піднесено-здивовано.

Сержант сплинував улодку, рвучим рухом одтипив її й хутко-хутко замаяли його руки, веруючи шпестом до радянського берега.

У Будинку Літератури ім. Блакитного

Після літньої перерви розпочинає свою роботу будинок Літератури ім. Блакитного. В суботу, 17-го вересня відбудеться відкриття будинку з великим концертом, в якому візьмуть участь видатні музичні й вокальні сили Харкова.

Орієнтовний план роботи до першого січня 1927 року напередбачає багато цікавого в роботі будинку Літератури. Для докладів запрошуються робітники з Харкова й Києва. У вересні місяці відбудуться доклади М. Христового — «Перспективи зимового сезону», П. Козицького — «Музичне життя за кордоном», опостереження й враження з подорожі закордон на музичну виставку в Франкфурті на Майні, — доповідь В. Юривця — «Поезія Павла Тичини» та диспут «Які нам потрібні журнали».

На жовтень передбачаються доповіді проф. Рітера — «Рабіндрнат Тагор», Леся Курбаса — «Театр західної Європи», Ю. Меженка — «Десять років української книги», С. Вітека — «Револуція в Галичині й Буковині», М. Христового й П. Козицького — «Український театр і музика за десять років революції», кілька концертів.

В листопаді відбудеться вечір пам'яті Залізничного, Чумака, Г. Михайличенка, доповіді Коріяка й Ягубського «Про українську літературу за десять років революції», вечір О. Кобилянської, диспути «Про образотворче мистецтво», та «Якою має бути газета», конференції читачів журналу «Червоний Шлях» і доповідь Я. Мамонтова «Про театр».

На грудень намічено доповіді Чучмарьова, Йогансена, Зерова, вечір пам'яті Василя Блакитного, вечір з нагоди 25 річчя з дня смерті М. Лисенка, літературний суд над «Сонячною машиною» В. Виниченка.

Треба думати, що на цю зиму будинок літератури ім. Блакитного притягне більш широку аудиторію на обговорення доповідей та учасників конференцій читачів — молоді Вузів та робітників з підприємств.

При Будинку Літератури функціонує досить велика й багата літературна бібліотека. Передбачено польські, німецькі, французькі й англійські художньо-літературні журнали, а також одержуватимуться журнали з Галичини, Чехії, Америки. Бібліотека придбала 60 томів німецьких класиків і в найближчий час надійдуть передбачені твори французьких класиків.

Є всі старі українські журнали (повний комплект журналу «Літературно-науковий Вісник» і др.).

Театральна школа при „Березілі“

При Держтеатрі Березіль в Харкові цього року почне працювати театральна школа організована на зразок технікуму підвищеного типу. Завдання школи підготувати актив радянського молодика на фронті революційної української культури. Широком програмою та новими методами школа відрізняється від театральних шкіл інших. Школа Березілі будеться на принципі школи при виробництві і в ній буде особливу увагу звернуто на практичне навчання.

Курс навчання трьохрічний. В цьому році працюватимуть відділи: акторський на 60 вакансій, хореографічний і культури руху. В наступному сезоні коли школа поширюватиметься, буде відкрито відділи матеріального оформлення сцени та режисерський.

Школою керуватиме мистецький керівник Березілі народний артист Л. Курбас. В складі педагогічному школи найкращі сили. Навчання в школі буде платним. Для Кубані, Криму, Курщини, Вороніжчини, Сибіру та Далеко-Східних республік одведено по два безплатних місця. Про умови та час іспитів буде оголошено далі.

Заяви про вступ до школи приймається в канцелярії театру Березіль до 1-го жовтня. Можна звертатися листово за довідками на адресу: Харків, вул. К. Лібкнехта 9, Держтеатр Березіль.

Фейлетон

Антоша К-в

Як поет Моторний на „Парнас“ сховався

Вийти на поета за наших часів не так уже воно дуже й трудно. Напише, скажемо, якийсь там парнишка десяток-другий віршів, видасть їх своїм коштом на папері верже — і вже готовий вам кандидат у Шевченки, чи в Пушкіни. Лише клопіт таким поетам (та й не тільки поетам!) в нашої критики. Дивись, візьме вона, наша критика поета-парнишку в перенізьот, розстроїть його до дурки, що лише мокре місце від кандидата в Шевченки залишиться. Але трапляються серед поетів і дипломати, що й критику уміють на свій бік повернути. От хоч би взяти для прикладу молодого поета Моторного.

Як тільки вийшла друком збірка поезій «Полотняні дзвони», Моторний навантажив себе півтиражем своєї книжки і тайну до критиків та рецензентів. Немов той англійський скажун, мчить поет Моторний містом, а на плечах півтиража «Полотняних дзвонів» тилпасться.

Прибігає він до критика Сердешного, що вже аж на шостому поверсі живе. Разом з півтиражем «Полотняних дзвонів» улітає просто до критикового кабінету. А критик, як раз сидить біля столу і пише рецензію на «Полотняні дзвони». Десь уже дістав одного примірника. Рецензія його починається такими словами:

«Ще одна брудна пляма з'явилася на нашому літературному небі»...

Поет Моторний зупинився біля критикового столу, дістав з плеча примірник «Полотняних дзвонів» і, пошмигнувши хемічного олівця, написав на титулі:

«Найвельмишановнішому критикові Сердешному — від поета Моторного».

Поклав книжку перед критиком, як-найувічливіше вклонився йому і на пальчиках вийшов з кабінету.

Прямує поет Моторний сходами вниз і бачить — назустріч їде дама, що ніби б на критикову жінку змахує. Зупинився він перед дамою, зняв з голови бриля і, ввічливо вклонившись, запитав:

— Пробачте... Ви, здається дружина найвельмишановнішого критика Сердешного...

І не чекаючи на відповідь, дістав з плеча примірник «Полотняних дзвонів», поклав книжку на коліно і написав на титулі:

«Вельмишановній дружині найвельмишановнішого критика Сердешного від поета Моторного».

Віддав книжку жінці, взяв її під-руку і провів аж до дверей критикового помешкання. Там поцілував її руку, ввічливо вклонився та й напружував сходами вниз.

Вже на третій поверх зійшов поет Моторний, аж бачить — назустріч йому їде якась істота. Ще й величезного кошика з картоплею перед себе таскає. Зупинився він

перед цією істотою, взяв з голови бриля і, ввічливо вклонившись, запитав:

— Пробачте... Ви, здається, теща найвельмишановнішого критика Сердешного...

І не чекаючи на відповідь критикової тещі, дістав з плеча примірник «Полотняних дзвонів», поклав книжку на коліно і написав:

«Вельмишановній тещі найвельмишановнішого критика Сердешного — від поета Моторного».

Веунув книжку до рук критикової тещі, а сам сховався кошика з картоплею і одтирав його аж до дверей критикового помешкання. Там поцілував тещі обидві руки, ввічливо вклонився і попрямував сходами вниз.

На другому поверсі поет зустрівся з якимсь хлоп'ям, що дуже на критикового сина змахує. З підлоба на нього дивиться, а соплі, аж через обидві губи висять. Зупинився поет, зняв свого бриля і, ввічливо вклонившись, запитав:

— Пробачте... Ви, здається, синок найвельмишановнішого критика Сердешного...

І не чекаючи на відповідь, дістав з плеча примірник «Полотняних дзвонів», поклав на коліно і написав на титулі:

«Вельмишановному синові найвельмишановнішого критика Сердешного від поета Моторного».

Віддав хлоп'яті книжку, а сам сховався критикового сина на оберемок і одніс його аж до дверей критикового помешкання. Там дістав з кишені свою чисту хустку, витер нею критиковому синові носа, ввічливо вклонився йому і попрямував сходами вниз.

Коли поет був вже біля вихідних дверей, він побачив, що назустріч йому прямує величезний пес, який на критикового мундраного «Мільона» схожує. Зупинився перед собакою, зняв свого бриля і, ввічливо вклонившись, запитав:

— Пробачте... Ви, здається пес найвельмишановнішого критика Сердешного...

І не чекаючи на відповідь критикового пса, дістав з плеча примірник «Полотняних дзвонів», поклав книжку на коліно і написав на титулі:

«Вельмишановному псові найвельмишановнішого критика — від поета».

Цього разу поет вже ні з ким не зустрічався на сходах. Лише в дворі він заглядав критикового кота, що вихром від нього кинувся. Проте критиків кіт абсолютно ніякої ролі не відіграв. Другого дня в місцевій газеті з'явилась рецензія на «Полотняні дзвони», що її написав критик Сердешний. Рецензія ця починається такими словами:

«Ще одна ясырава вірка з'явилась на нашому літературному небі»...

Поет Моторний переміг.

Театри для дітей

Минулого року на Україні працювали 4 великих театри для дітей: в Харкові, в Києві, Дніпропетровському та Одесі. Колегія Наркомосвіти визнала, що робота цих театрів набула великої громадської ваги та дала чимало позитивних наслідків в справі художнього виховання дітей.

Надалі ухвалено значно поширити сітку дитячих театрів, ввести до репертуару театрів для дітей класичні п'єси, організувати окремі театри для обслуговування дітей нацменшостей та оголосити конкурс на драматичні твори та сценарії для дітей.

Б і б л і о г р а ф і я

Потрібний бібліографічний журнал (Пропозиція)

Про потребу існування у нас бібліографічного журналу не раз говорилося в пресі. Отже доводиться іще раз порушити цю справу. Ми на порозі нового бюджетного року, на який нетерпляче чекають видавництва та контори часописів. Україна зараз таки багата на різні журнали (може вже надто багата!), але на превеликий жаль ці журнали і досі не здобули собі широкого кола постійних передплатників, тиражі періодичних видань ще не встановилися міцно, у деяких журналів до кумедного малі. Прикладом, непоганий журнал «Сільський театр», дуже корисний для сільських драм і хореографів (а цих організацій на селах України таки багатенько), і досі має тираж 3.000 примірників, популярний художній журнал для селянської молоді «Молодий Більшовик» тягнеться на 1.700 пр. (останній № 14—15), так само малі тиражі у «Плужанина» (1.200), «Гарту», «Літературної газети» (2.000), у «Валіте», навіть у Червоного Шляху».

В той же час коли на місцях заведеш розмову про ці журнали, ними цікавляться, записують адресу, розпитують про умови передплати, передають гроші на журнал.

Це дає нам підставу і ще раз говорити про слабо поставлене поширення наших видань, про невдачу реклами, про неуміння ті видання продивити до цього читача, зацікавити його.

Коли б не ще гірше було у нас з продажем та рекламою книжкових видань. Періодика скупчена на Україні в 3-х місцях: ДВУ, «Радянському Селі» та кооперативних і професійних осередках. Зовсім не те з книгою. Крім ДВУ, маємо на Україні велике видавництво Книгоспілки, Українського Робітника, Пролетарія, низку менших, що в певних галузях видавничої роботи зуміли знайти свою лінію і дають не малу продукцію (Час, Рух, Маса, Плужанин, Сяйво, Слово, Валіте).

Всім цим видавництвам потрібен покупець на книжку, кожне намагається як найшвидше розповсюдити книжку і дати більший оборот капіталом. Кожне з видавництв витрачає кошти на рекламу, вишукуює стежки до споживача, намагається зняти галас з приводу саме своїх видань.

Великі видавництва видають спеціальні бюлетені, каталоги, проспекти, не шкодують на це коштів, часто далеко не малих. Але поспитаймо, чи великого ефекту цим досягається. Прикладом, ДВУ що-місяця випускає свого «Бюлетеня», Книгоспілка була спробувала видати 2 числа «Кооперативного Книгаря» та й по тому. Ще раніше Книгоспілка видавала журнал «Нова книга», що згодом перейшов до ДВУ та там і знайшов собі «успіхоєніє». На жаль, в цих бюлетенях немає прохання до покупця книжки—зазначати в своїх замовленнях звідки дізнався він про пове видання. Таким чином немає змоги хоч приблизно визначити торговельну користь від бюлетенів, але напевно—вона надто мала і зовсім не виправдує витрат.

Значно більшого ефекту дають рецензії по газетах та журналах. При теперішній техніці і програмі бюлетенів користуватися ними для складання списків, щоб виписати чи то закрити літературу в книгарі—не зов-

сім зручно, бо кожне нове число подає лише нову літературу, часто не систематизовану як слід, подає власне кажучи—шматки порад, в той час як покупець потрібний повний список для вибору, з короткою характеристикою.

Цього годі шукати в бюлетенях ДВУ, іноді так робить бібліографічний розділ журналу Книгоспілки «Нова Громада», але знову ж таки тільки про свої видання. Кожне з видавництв дбає лише про себе, а до споживача книжкового йому байдуже. Таку ж картину бачили і в бібліографічному журналі—виставлення наперед інтересів того, хто журнал видавав, а не інтересів читача. Ліпня, в основному неввірна і невігодна з боку торговельного.

Треба навчитися торгувати нашим господарським організаціям, треба навчитися і рекламувати свою продукцію, але тоді, коли вона того варта, і не пехтуючи принципами наукового критико-бібліографічного підходу до книжки. А не вже вимагає систематичної роботи по наближенню книжки до споживача, до широкого ознайомлення читачів з новою літературою.

Ми виставляємо кілька, на нашу думку, практичних порад, здійснити які можна легко і користь від яких буде далеко більша, ніж видання ото бюлетенів, «кооперативних книгарів» та проспектів. Ось вони:

1. Треба утворити бібліографічний журнал, двохтижневик чи місячник, але з акуратним виходом з друку, надзвичайно дешевим (15—20 коп.), в якому б освітлюва-

лася робота всіх на Україні видавництв, поруч з тим і діяльність письменницьких та наукових організацій, від роботи яких часто залежить зріст книжкової продукції. Бібліографічний журнал з'єднати з каталогом всіх зацікавлених видавництв (на цей шлях стає вже ДВУ, подаючи в своїх бюлетенях «книжки надіслані на комісійний продаж»). Кошти на видання журналу дають пропорційно зацікавлені видавництва, його розсилається по всіх установах, що нову літературу купують, а насамперед по всіх бібліотеках. Дефіцит від видання журналу покривається економією від сум, що раніше йшли на бюлетені та «книгарі».

При двохтижневому акуратному виданні бібліографічно-каталожний журнал цілком замінить бюлетені і безумовно буде більш корисним для самих видавництв, а особливу користь принесе забутому зараз споживачеві книжки.

2. Видавництвам треба приступити до організації вечорів книжки—де б спеціалісти з різних галузей давали огляди новин книжкових, знову таки загального характеру, не залежно, хто дану книжку видав. Нечисленні спроби на провінції доводять, що на такі вечори аудиторія приходить, особливо ж не вчасно робити на вчительських конференціях, нарадах читачів, нарадах політосвіторобітників то що. Коштів на такі бібліографічні вечори треба зовсім мало, а знову—морисний ефект значний. Бо ж треба з рештою визнати, що у нас мало знають книжку, що й досі книжка—крам, якого допитаться чи не найбільше рекламувати та за неї агітувати.

МИХ. БИКОВЕЦЬ.

С.-г. бібліографія на Україні

Наука в СРСР, зокрема на Україні, невпинно розвивається і в глибину і в широчину. В зв'язку з розвитком та поступом науки й техніки, в зв'язку з цілком новими шляхами розвитку державного будівництва, видавничої продукції СРСР і своєю кількістю і своєю якістю значно перевищила продукцію передвоєнних часів.

Сільське господарство є й буде ще не одні десятиліття за основну базу народного господарства СРСР. Тому не дивно, що в парні сільсько-господарській спостерігається особливо жвавий темп розвитку науки, наукової творчості, наукових досягнень, а як наслідок того, і велика видавничо продукція сільсько-господарської літератури, як періодичної так і неперіодичної.

Досить нагадати, що в 1926 р. на території СРСР виходило понад 300 періодичних с.-г. видань, що загалом дали коло 360.000 статей на різні теми, зв'язані з сільським господарством.

Жоден науковий робітник фізично навіть не в силі ознайомитися з потрібною йому новою літературою, що виходить в СРСР (не говорячи вже про закордонну), без відповідної допомоги з боку спеціальних бібліографічних наукових установ. Само життя висуває на чільне місце бібліографічну працю і бібліографію, як науку, що є ключ до всякого знання.

С.-Г. Науковий Комітет України, розуміючи велике значіння с.-г. бібліографії і надаючи великої ваги тій допомозі, що її дає бібліографія в справі розвитку с.-г. науки і с.-г. виробництва на Україні, відразу після свого заснування звернувся на це належну увагу і заснував у своєму складі бібліографічно-бібліотечне бюро.

Починаючи в 1919 року, опираючись на с.-г. бібліотеки С.-Г. Наук. Ком. (Київську, що має понад 100.000 томів і Харківську при Наркомземі, що книжковий фонд її складається з

30.000 томів) та на інші великі бібліотеки м.м. Харкова і Києва, бібліографічно-бібліотечне бюро С.-Г. Наук. Ком. вело справу с.-г. бібліографії на Україні, і цим саме ставши у ряд центральних бібліографічних установ республіки.

За час свого існування бюро провело величезну роботу, зібравши бібліографічну картотеку (60.000 карток) сільсько-господарської літератури, що так чи інакше стосується до сільського господарства України, переважно за р.р. післяреволюційні. Літом цього року вийшов з друку I том «Матеріалів с.-г. бібліографії України, що містить в собі покажчик с.-г. літератури України за 1926 рік, а незабаром намічалось видрукувати покажчика за роки дореволюційні, роки 1917-1924, 2-й випуск за 1925 р. за роки 1926 і 1927.

Увесь час бюро друкувало бібліографічні списки нової с.-г. літератури на сторінках журналів—«Вісник С.-Г. Науки», «Вісник НКЗС УСРР» та «Український Агроном». Крім збирання картотеки, бюро вело наукову роботу в царині методології бібліографії, розроблювало розділи сільського господарства в Міжнародній Децимальній бібліографічній системі, пристосовуючись до умов СРСР, де сільське господарство розвивається не тільки технічно, як на Заході, а передусім, економічно. Бюро виробило методи бібліографії, що за ними понад 100 с.-г. інституцій України, користуючись постійним інструктуванням з боку бюро, веде спеціальну с.-г. бібліографію на Україні. Заходами бюро переведено цілком на міжнародну децимальну систему харківські бібліотеки С.-Г. Інституту і Наркомзему, а бібліотеці Наркомзему, що через бюро зв'язалася з с.-г. установами СРСР і всього світу, надано характеру центральної наукової с.-гос. Досвідної Агрономії (Ленінград).

Свою бібліографічну роботу бюро вело в цілковитому контакті з Бібліографічним Відділом Міжнародного Аграрного Ін-ту (Мос-

Нові видання

Плужанин. Літературно-художній і критичний місячник. № 7, липень 1927 р. ДВУ. Ц. 50 коп.

«Плужанин» ще до розподілу матеріалу по відділах майже стандартизувався: 2½ друкованих аркушів відводило художній літературі (белетристика, поезія, дорожні нариси) і решта—2½ аркушів для літературної критики, бібліографії, хроніки. Половина сторінок для художньої літератури—це вже не погано, коли б журнал виходив на якихсь 8—10 аркушів. Тоді все таки була б змога друкувати в журналі не лише коротенькі новели, оповідання, а й щось більше й ширше. Це трудніше робити на 2½ аркушах. Тут лишається друкувати кілька новел різних авторів, або дати одну більшу річ одного автора. Звичайно, перший шлях більше доцільний для журналу письменницької організації, що має не тільки інтереси читачів, а й письменницьке виховання молодих авторів. Тому «Плужанин» слушно містить короткі речі, на своїх сторінках, маючи таким чином змогу друкувати в кожному номері кількох авторів. З цих же міркувань, очевидно, розбивав на 2 номери оповідання, що хоч трошки виходять розміром за аркуш. Це зроблено і з оповіданням (не повістю, як називав її автор) «На комуни йшли»—О. Овекли, що являється в цьому № так би сказати центральним.

О. Овекла полюблює брати теми із життя молдавських селян. Так само і на цей раз. Тут подається молдавське село 18 року, часів горажанської війни і частих змін влади. Одного разу до села Липецького доходить відомість про швидкий поворот червоних. Гайдамацько-петлюрівський загін, що якийсь місяць стояв у селі відступає. Глигата і під стурбовані. Пші агітує проти червоних. Він розповсюджує брехні про різні мов би злучання між селянами червоних в одному із сусідських сел. Під впливом попіа і глигатав усе село озброюється різними знаряддями і натовпом наступає на сусідів. У селі натовп довідався про брехню попіа і глигатав. Обурення й гнів обіймають обурених і натовп люто забиває де-кого з глигатав.

Оповідання з боку ідеологічного цілком видримане. Написано в тоні художньої агітки, місцями досить зміло. Взагалі О. Овекла що до оперування словом робить поступ наперед. Знижує художню вартість деяка шаблонність у малюванні і затемнення основного сюжету різними другорядними епізодами. Зовсім не потрібне й шаблонне місце в оповіданні, де розповідається про кохання попадді з поручником. Не менш надумане й нереальне місце про смерть перебіканого попіа в яслах.

Взагалі перед автором стоїть питання оволодіння композицією твору й концентрації уваги навколо центральної віси, замість того, щоб розбавляти у різні, часом й комічні, проте другорядні, із сюжетом не зв'язані епізоди.

Окрім оповідання О. Овекли, в цьому № журналу видруковано оповідання Л. Липецького «Максимова віра», «Зустріч»—І. Андрієнко і переклад з польської мови В. Реймонда—«На зрубіві».

ква) та Бібліографічним Бюром Інституту Довідної Агрономії (Ленінград).

На бібліографічному з'їзді, що відбувся у Москві, у грудні 1926 р., відзначено було великі досягнення Бюро і велике значіння його робіт для розвитку сільського господарства на Україні.

Тепер бібліографічна робота в цій галузі припинена.

В зв'язку з ліквідацією С.-Г. Наук. Ком. ліквідовано і його бібліографічно-бібліотечне бюро. І справу с.-г. бібліографії, що лише почала розвиватися, що лягала й мусить лягати основою і сільсько-господарської науки і с.-г. виробництва—припинено. Сподіваємося, що це тимчасове непорозуміння, бо не можна ж працювати без обліку попередньої праці. І коли не Наркомзем, то хтось інший мусить відродити с.-г. бібліографію на Україні.

К. Дубняк.

Добре робить «Плужанин», що дає переклади із західної літератури. Це оповідання «На зрубіві» своєю тематикою цілком підходить до загального тону художнього відділу «Плужанина». Тут оповідається про сім'ю, що довго жила у лісі, а потім довелося вибиратися, бо пая продав ліс на зруб. Що правда—це оповідання не є кращим з творчості Реймонда.

З віршів маємо: В. Бобинського,—Чорнозем, О. Ведмицького—В полях і з подорожі—Перемонського.

В статейному розділі цікава коротенька статейка А. Машкина «В боротьбі за кваліфікацію». Вона підкреслює потребу суворой учоби молодняка на кращих творах класичної літератури, бо споживач давно перестав цікавитися літературою, де тільки чується мотив: «гром победы раздавался». «Він проти літературного схематизму сучасних письменників проти резонерства в їхніх творах».

Це йстини, звичайно, не нові, але підкреслити їх ще раз не зайве.

М. Гун.

Євген Плужник. РАННЯ ОСІНЬ. Поезії. В-во «Маса». Київ. 1927, ст. 60.

Євген Плужник так пише в одному своєму вірші:

«...Нехай, кому не ліньки, пише,
Що от, мовляв, запеклий песиміст!...
І закінчує на цей раз про самого себе:
«Цвітуть думки і на слова скупіше...
Ростуть»...

Це в останньому віршу в збірці «Рання осінь». Дивуючись, читаючи ці слова, ніби то підсумок усього матеріалу віршованому, що його в «Ранній Осені» вміщено: остільки ці рядки протирічать всьому напрямку збірки.

На віршах «Ранньої Осені» надзвичайно легко перевірити закон Плеханова про митців, що ворогують зі своїм оточенням.

Перше, що звертає на себе увагу—це Плужникова тематика. Беремо характерні місця трьох (можна б і двадцяти трьох) перших ліпших віршів:

- 1) «З кутка в кутку тиняюся всі дні
І весь розгублений такий і чулий»...
- 2) «Але ж пудьга яка,—вперед летіти,
Щоб псвернутися назад»...
- 3) «...стаєш так порожній груди,
Так бездумно хикне голова»...

Як бачимо в усіх трьох прикладах Плужник звертається до самого себе. В цьому факті ще немає нічого прикрого; можна писати про себе і відбивати думки цілого колективу. Але Плужник, звертаючись до самого себе, виявляє не тільки свою індивідуальність, але й свою індивідуалістичність. А це вже гірше.

У багатьох віршах Плужник пише про своє «творче ремесло». Цікаво дізнатися, як же він до цього ставиться? От як:

«Чи потребуєш час твій марнувати,
На лад закінчен, суфіксів і пнів?
Ні, да руста умішкою гіркою
Ляга мислення мудрого печаті»...
«...здається, що думки твої
Долумано.—і віршувати годі».
«...і хуторські й віршові—обом
Час помирати».

Отже маємо: в більшості віршів Є. Плужник звертається до самого себе, відокремленого від суспільства, в виразах, що ми їх вище цитували й—безперечно талановитий мистець—у своїх віршах висловлює незадоволення й одчай, що в нього є мистецький талант. Наприклад, Плужник пише в одному вірші, що він «в гімназії, де... кіпчав науку», заздрив гімназистові, що писав вірші («за форму даючи, та пехтуючи змістом»). Але тепер:

«...Ще дужче заздрю я на нього
Тепер, коли довідався від людей,
Що він, змушівши, віршика й малого
Не написав ніколи і піде!».

Таку ситуацію, при якій мистець заздрить на людей, що віршів не пишуть, можна визначити хіба тільки як жорстокий розлад між суспільством і поетом. Поет, що клене свій хист, замість радісно служити ним класі—гегемону—цей поет належить, без усякого сумніву, до соціальних верств, що починають.

Плужника можна зарахувати до категорії сутоінтелігентських поетів, почасти і прихильників «чистого мистецтва». Для нього слова—«двіла полова», він вірить:

«В поезії хіба вряди-годи
Якось змісту набіжиш малого».

Є в Плужника й досить глибокої зневіри: Поет іде возом

«...та коні під горбок не йдуть ніяк,—
така важка, така грузька дорога!
Злізаю з воза і одним плечем
Допомагаю коням з півгодиною...
Не розбереш, що по виду тече:
Гарячий піт чи дощові краплини...
Таке безлюддя! Скільки не гукай,—
Лишь під ногами стогне мокра глина...
А що як справді ася вона така—
Закохана в електрику країна?».

Не можна обвинувачувати Є. Плужника в якомусь навмисному перекирчуванні явищ зовнішнього світу: тут справа глибша, справа певним чином скерованого класового добору явищ. Звідти й усі ненормальності творчі Плужника: занадто розумовість його віршів, збудованих адебільшого сентенційно, звідти й та програмова розумовість, що її в багатьох віршах автор підкреслює.

Наприкінці хочеться згадати цитовані на початку рядки Плужника:

«Цвітуть думки і на слова скупіше.
Ростуть».

Ні, це не рост, це—рання осінь. Почуття суму охоплює нас, коли ми передивляємося один по одному вірші «Ранньої Осені». Дійсно, не такий уже багатий обсяг нашої літератури, щоб спокійно дивитися на що витрачає автор свої творчі здібності.

І справді тут зовсім не в тому, що ніби то ліричні здібності Плужника не відповідають нашій «не-ліричній добі»: ми-ж знаємо низку тонких ліриків, що не поривають із сучасністю: Сосюра, Мисик, Влизько. Справа тут у тому, що Плужник відстає від ритму нашої доби, від будівничих елементів революції. А хотілося б замість «ранньої осені» почути хоч пізню весну у Плужника.

Ол. Полторацький.

Видавнича хроніка художньої літератури

Видавничий план ДВУ на наступний рік в галузі художньої літератури збільшено розміром понад 50% в порівнянні з минулими роками. Це збільшення падає, головним чином, на видання сучасної української літератури, світової літератури в українському перекладі та українських класиків.

В галузі видання українських класиків має бути продовжено видання тих класиків, що їх вже розпочато протягом минулого року. Нечуй-Левицький, Марко Вовчок, Колюбінський, Куліш. З тих класиків, що їх ще не друкувалося ДВУ розпочинає видання повних збірок творів таких письменників: Паласа Мирного, Квітки Основ'яненка, Кривиницького, Стороженка, Кониського, Марковича, Манжури, Черемшини, Тобілевича та Модеста Левицького.

Видання світової художньої літератури розбивається на три групи: класична література (починаючи з грецьких та римських класиків), далі література XVII—XIX віків і нарешті сучасна світова література. З ґрунтовніших видань цих трьох груп слід відзначити повне зібрання творів Емілі Золя, Генріха Ібсена та антологію американської повітньої поезії і антологію вірменської повітньої поезії.

В галузі сучасної української літератури має бути видано найкращі твори сучасних українських письменників (белетристика і поезія) різних літературних угруповань. Крім того визначено певну кількість аркушів для видань творів руською мовою тих кращих руських письменників, що перебувають на Україні.

З галузі театральної літератури намічено видати кращі п'єси, що їх буде ухвалено до друку протягом біжучого року, а також про-

дсбжувагмьтсья видання театральної бібліотски масового характеру, що обслуговує переважно робітничі клуби та сельбуди.

В галузі критичної бібліотеки має бути видано критичні розвідки Коряка, Майфета, Юринця, Коваленка, Савченка та інші.

Крім того в плані ДВУ на наступний рік стоїть видання повного зібрання творів Василя Блакитного, Гната Михайличенка, Чумака і Заливчого, а також визначено певне місце для альманахів таких літературних угруповань, як «Валліге», «Плут», «ВУСП», «Молодник» та групи письменників західних письменників. Респондент вже також видання творів Хвильового та Остапа Вишні окремими томами.

КООПЕРАТИВНЕ ВИДАВНИЦТВО «УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИК».

За планом кооперативного видавництва «Український Робітник» передбачається видати в наступному році 600 аркушів художньої літератури, головним чином перекладної. Перекладається в першу чергу найкращі твори закордонних письменників на українську мову. Для цього відділу виділено 200 аркушів з метою утворити робочу бібліотеку для масового дорослого читача. 20 назв з цієї серії вже надано до друку. Між ними «Ромео і Джульєтта» Шекспіра та «Доктор Штокман» Ібсена. Крім того надано до перекладу «Світло погасло» Кіплінга та «Нума Риместан» Доде.

З перекладів творів чужоземних письменників буде видано також бібліотеку для дітей середнього та старшого віку. З цієї серії надано вже до перекладу «Тіль Уленшпигель» Шарль де Костера, «Подорож на місяць» та «Повітряний корабель» Жюль Верна і «Похід Кембрів» Ібсена (з датської мови).

Крім перекладів творів чужоземних письменників на українську мову, перекладаються українських письменників (класиків і сучасних) на руську мову. Планом намічено перекласти твори Васильченка, Слісаренка, Винниченка, Стефаніка, Остапа Вишні та інші.

Видавництво «Український Робітник» видаватиме в наступному році також дешеву бібліотеку з красномовного письменства (українського і перекладного) українською мовою.

КНИГОСПІЛКА.

Книгоспілка намітила видати в майбутньому році 400 аркушів художньої літератури. Половина з них припадає на нове красномовне письменство та його критику. Ведуться переговори з цілою низкою письменників про укладення договорів на твори, і забезпечення авторів щомісячною виплатою гонорару.

Критична бібліотека виходитиме за редакцією В. Юринця. Сюди увійдуть критичні розвідки про окремих письменників. Зараз виготовлено вже до друку книжку В. Юринця про Тичину та професора Білецького — «Література Нової України».

З серії українських класиків готується до друку нове повне зібрання творів Лесі Українки, а також книжка вибраних класичних творів чужоземних письменників. Між ними Мопсан, Золя, Бальзак, Пушкін і т. д. Крім того готується до видання дешева популярна бібліотека українських і чужоземних письменників.

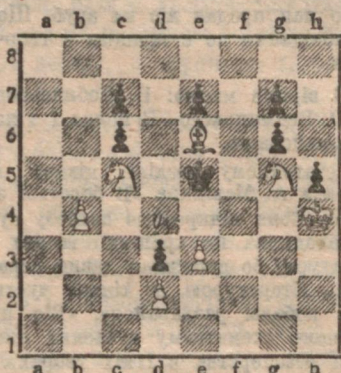
— «Червоний Шлях» № 7—8 (липень—серпень). Вийшов черговий, подвійний номер громадсько-політичного, літературно-наукового журналу «Червоний Шлях». Книжка містить поезії В. Сосюри, П. Коломійця, І. Ціловича, М. Сайка, та В. Нечаївської. З прозових творів вміщено повість Г. Орліви — «Вмігранти», повість В. Кузмича — «Італійка з Мадженто», уривок Івана Ле — «На шляху», статті І. Ворцака — «Польський наступ на Україну 1920 р. у міжнародній політиці», Т. Прокоповича — «Фрідріх Енгельс про Україну», А. Хоменка — «До питання про майбутній темп росту населення», В. Денисенка — «Харківська група партії Народної Волі» і д-ра Гуревича — «Полове життя сучасності в світлі соціальної гігієни».

Літературно-критичний відділ містить статті М. Корсунського — про творчість Панаса Мирного і Лютого — «Поетичне відтворення реакції

Шахи й шашки

За редакцією І. Л. Янушпольського
№ 33. 10 вересня 1927 р.

Задача № 33. В. Кремера
Deutsche Schachblätter

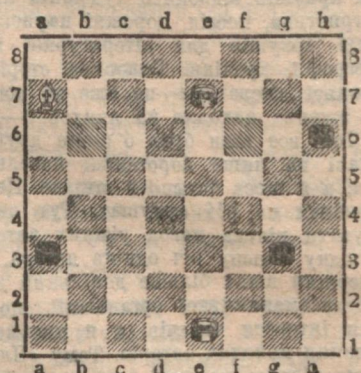

Білі—Кр h4 Се6 Кс5, g5 п. b4, d2, e3. (7)

Чорні—Кр e5 п. c6, c7, d3, e7 g5, g7, h5. (8)

Мат за 2 ходи.

Етюд № 31. А. А. Савельова.
„64“

Білі—Дамка a7 Шашки e1, e7 (3)

Чорні—шашки a3, g3, h6 (3)

Білі виграють.

Партія № 14. Сицилійська.

Відіграна у серпні ц. р. на турнірі у Кечкеметі

Білі—А. Німцович, Данія.

Чорні—М. Гільг, Чехо-Словачія.

1. e2—e4 c7—c5
2. K g1—f3 K b8—c6
3. C f1—b5 1) Ф d8—c7 2)
4. c2—c3 a7—a6
5. C b5—a4 K g8—f6
6. Ф d1—e2 e7—e5
7. 0—0 C f8—e7
8. d2—d4! c5 : d4 3)
9. c3 : d4 K c6 : d4
10. K f3 : d4 e5 : d4

11. e4—e5 d4—d3 4)
12. Ф e2—e3 K f6—d5
13. Ф e3—g3 g7—g5
14. C a4—b3 K d5—b4
15. C b3 : f7 5)
16. C c1—h6 K b4—c2
17. K b1—c3 K c2—d4
18. Ф g3 : d3 Ф c7 : e5
19. T f1—e1 Ф e5—f6
20. T e1 : e7! Чорні здалися.

1) Незвичайний хід, що вперше був зроблений на турнірі у Лондоні 1851 р. Більямсом проти Муклова.

2) Краще 3...e7—e6.

3) Чорним слід було зіграти 8...b7—b5 і 9...d7—d6.

4) На 11...K f6—d5 білі грають 12. e5—e6!

5) На 15...Кр e8 : f7 білі грають 16. e5—e6—i виграють ферзя!

ХРОНІКА.

16—25 вересня у Полтаві відбудеться перший окружний шаховий турнір УВО. По розкладу ПУУВО у турнірі грають 21 чол. Переможець турніру командириться на Веселозний турнір Червоної армії у Москві.

18 вересня у Харкові відбудеться матч між командами залізничників Москва-Харків. З Москви прибуває команда у складі 15 шахістів, 10 шашкістів і 3 шахісток.

У Лондоні незабаром починається розіграш міжнародного турніру при участі 7 європейських і 5 англійських маестрів.

Матч Капабланка-Альохін у Буенос-Айресі починається 14 вересня.

Книжки надіслані до редакції — Видання ДВУ

М. Яворський. Нариси з історії революційної боротьби на Україні. Том перший. Ст. 414, ц. 2 карб. 75 коп.

А. Буценко. Чого хочуть антисеміти? Ст. 64, ц. 14 коп.

Петро Ковалів. Хемія й користь від неї людям. Ст. 155, ц. 1 карб.

М. Михайловський. Робоча книга з математики. Ст. 339, ц. 1 карб. 40 коп.

Проф. Ф. Селіванов. Технологія продукції сільського господарства. Ст. 272, ц. 2 карб. 50 коп.

Д-р В. Блях і К. Степанов. Фізкультура в школах, фабрзавучах та робітничих клубах. Ст. 312, ц. 2 карб. 25 коп.

Г. Тарплан. Червона флота на Чорнім морі. Ст. 59, ц. 25 коп.

А. Фадеев. Проти течії. Переклад з руської П. Д. Ст. 68, ц. 25 коп.

М. Панченко. Коліївщина (Повстання Максимала Залізняка) на п'ять дій. Ст. 103, ц. 1 карб. 30 коп.

Микола Терещенко. Мета й межа. Ст. 90, ц. 1 карб. 10 коп.

І. Ю. Кулик. В оточенні. Збірка третя. Ст. 84, ц. 90 коп.